

Econder |

International Academic Journal

[Econder], 2020, 4 (2): 375/388

DP İktidarıyla Birlikte 1950 Yılında Yaşanan Ekonomik Gelişmelerin
Kastamonu Doğrusöz Gazetesindeki Yansımaları

&

The Reflections of Economic Developments in Kastamonu Doğrusöz
Newspaper Living in 1950 with The Exploration of DP

Yılmaz BARDAK

Doktora Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Tarih Anabilim Dalı

yilmazbardak@gmail.com

Orcid ID: 0000-0002-2125-7003

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 17.08.2020
Kabul Tarihi / Accepted : 10.10.2020
Yayın Tarihi / Published : 30.12.2020
Yayın Sezonu : Aralık
Pub Date Season : December
Cilt / Volume: 4 Sayı – Issue: 2 Sayfa / Pages: 375-388

Atıf/Cite as: Bardak, Y . (2020). DP İktidarıyla Birlikte 1950 Yılında Yaşanan Ekonomik Gelişmelerin Kastamonu Doğrusöz Gazetesindeki Yansımaları, Econder International Academic Journal, 4 (2) ,Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/econder/issue/57015/781435>.

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Hayrettin KESGİNGÖZ- KSU University, Kahramanmaraş, 46000 Turkey. All rights reserved.

DP İktidarıyla Birlikte 1950 Yılında Yaşanan Ekonomik Gelişmelerin Kastamonu Doğrusöz Gazetesindeki Yansımaları

Öz

Demokrat Parti'nin 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimler sonucunda tek başına iktidara gelmesiyle birlikte ekonomide yaşanan gelişmeler, Kastamonu Doğrusöz gazetesinin o yılki sayılarına yansımıştır. Genel anlamda olumlu bir hava sergilenmiş olup, halkın yeni hükûmete güveni tamdır. Bu güvene dayanarak ekonomide bazı somut adımlar atılmıştır. Gerçekleştirilen değişimlerin vatandaşın bütçesine olumlu yansıtılması için çaba gösterilmiştir. Dönem olarak 14 Mayıs 1950'de yapılan genel seçim tarihi ile yılsonuna denk gelen 31 Aralık 1950 tarihi arası Doğrusöz gazetesinde yer alan ekonomi haberleri ele alınmıştır. Demokrat Parti'nin göreve gelmesi sonucu atılan bazı adımlar hem aynı yıllarda mevsimsel verimin yüksekliği, hem Kore Savaşı'nın ihracata olumlu yansıması, hem de Marshall yardımları sonrası tarımda gerçekleştirilen modernizasyon sayesinde kısa süreliğine de olsa meyvesini vermiş fakat sonradan bu gelişim devam ettirilememiştir. Sebep olarak da Kore Savaşı'nın bitmesinden sonra Türkiye'nin tarım ürünü ihracat miktarının düşmesi, döviz darboğazı, dış kredi alımlarının zorlaşması ve bunun sonucunda yatırımların azalmasını gösterebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Ekonomi, Politika, Kastamonu, Doğrusöz Gazetesi.

The Reflections of Economic Developments in Kastamonu Doğrusöz Newspaper Living in 1950 with The Exploration of DP

Abstract

As the Democrat Party came to power alone as a result of the general elections held on May 14, 1950, the developments in the economy were reflected in the issues of the Kastamonu Doğrusöz newspaper that year. In general, a positive atmosphere has been displayed and the trust of the people in the new government is full. Based on this trust, some concrete steps have been taken in the economy. Efforts have been made to reflect the changes made to the budget of the citizen positively. As a period, the economic news published in Doğrusöz newspaper between the date of the general election held on May 14, 1950 and the date of December 31, 1950 corresponding to the end of the year were discussed. Some steps taken as a result of the Democratic Party's appointment yielded fruit, albeit for a short time, thanks to the high seasonal yield in the same years, the positive reflection of the Korean War on exports, and the modernization carried out in agriculture after Marshall's aids, but this development could not be continued later. After the end of the Korean War as a reason for the decline in the amount of Turkey's agricultural products exports, foreign exchange bottleneck, the difficult external borrowing and consequently we can show a decrease in investments.

Keywords: Democratt Party, Economy, Politic, Kastamonu, Dogrusoz Newspaper.

Giriş

Demokrat Parti, seçimleri kazandıktan sonra muhalefet yıllarındayken eleştirdiği iktidarın ekonomi alanındaki uygulamalarını değiştirmek için harekete geçmiştir. İlk etapta ekonomide katı devletçilik uygulamaları yerine liberal uygulamalar tercih edilmiştir. Özel teşebbüse ve yabancı sermayeye önem verilmiştir. Türkiye gerçeklerinden yola çıkılarak tarımın geliştirilmesi yönünde adımlar atılmıştır. İklimin elverişli gitmesi, Kore Savaşı'nın ihracata olumlu yansımaları ve Marshall yardımlarının tarımda makineleştirmeyi arttırmasıyla birlikte 1950'li yılların başında tarımsal üretimde önceki yıllara nazaran bir artış yaşanmıştır. 27 yıllık Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının el değişerek yerini Demokrat Parti'ye bırakmasının oluşturduğu iyimser hava Kastamonu'da da kendisini hissettirmiştir. Kastamonu'da dönemin önde gelen yazılı basın organlarından biri olan Doğrusöz gazetesi, DP'nin icraatlarını halkın beklentileri doğrultusunda gerçekleştirdiğini birçok sayısında dile getirmiştir.

Demokrat Parti'nin hayata geçirdiği ekonomik gelişmelerin Kastamonu'daki yansımalarını incelemeyi önce ülke genelindeki ekonomi politikalarına göz atmak gerekmektedir. Genelden özele doğru gidilmesi sonucu ulaşılan yargılar böylece daha sağlam temellere dayanacaktır. Doğrusöz gazetesinde 1950 yılında çıkan haberlere bakıldığında ekonomide dikkat çekici değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimler özellikle sıradan vatandaşın cebini ilgilendiren konularda gerçekleştirilmiştir. Devlet harcamalarında alınan tasarruf tedbirleri de halkın gözünden kaçmamaktadır.

Kastamonu özeline bakılarak Demokrat Parti'nin ekonomi politikaları hakkında somut verilere ulaşılmıştır. Hayatın içinden haberlerle halkın sesine kulak verilmiştir. Demokrasinin gelişmesinde halk katılımı ne kadar önemliyse demokrasinin devamı için halkın desteği ve onayı da bir o kadar önemlidir. Bu nedenle Doğrusöz gazetesinin 1950 yılı haberleri geçmişten günümüze ayna tutmuştur. DP dönemi icraatlarının devrin gözünden değerlendirme imkânı ancak bu sayede gerçekleştirilmiştir.

Demokrat Parti'nin ekonomi politikalarının Kastamonu'nun bir yerel gazetesindeki yansımalarına bakmak, diğer iller ölçeğinde de hayata geçirilebilir düzeydedir. Fakat yapılan bu çalışma kendi içerisinde ilkler barındırmaktadır. Öncelikle, belli bir dönem ele alınmış ve insanları doğrudan

ilgilendiren ekonomi alanı inceleyerek somut veriler ışığında objektif verilere ulaşılmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin yönetiminde yaşanan iktidar değişiminin etkileri hakkında da bulgular elde edilmiştir.

Basın ve medyanın toplumlara olan etkisi hiç şüphesiz yadsınamaz. Demokrat Parti iktidarıyla birlikte süregelen ülke ekonomisindeki iyileşme, basında yer alan haberlerde belirtildiği gibi gerçekten yukarı doğru bir ivme kazanmış mıdır yoksa bu, sadece bir algıdan ibaret midir? Doğrusöz gazetesi 1950 yılı ekonomi haberleri, bu sorunun doğru cevabını bulmak üzere tek tek ele alınmıştır.

DP iktidarıyla birlikte 1950 yılında ekonomide yaşanan gelişmelerin Kastamonu Doğrusöz gazetesine yansımaları konusu, bir örneklem teşkil etmektedir. Buradaki amaç, makro düzeydeki ekonomik gelişmelerin Kastamonu özelindeki yansımalarını bir yerel gazetenin gözüyle açığa çıkarmaktır. Bu sayede diğer iller hakkında da bir genellemeye ulaşılabilecektir. Böylece iktidar değişiminin ekonomiye doğrudan etki yapıp yapmadığı görülmüş olacaktır.

1. Demokrat Parti'nin Ekonomi Politikaları

Ekonomide ağırlıklı olarak devletçi bir politika izleyen Cumhuriyet Halk Partisi zamanında, kendileri iktidara geldiklerinde özel teşebbüsü destekleyeceklerini belirten Demokrat Parti yönetimi, 14 Mayıs 1950 seçimlerinden sonra vaatlerini yerine getirmek için çaba göstermişlerdir. Öncelikle denk bütçe uygulaması terk edilerek hükümet harcamaları artırılmış, bunun sonucu olarak da ekonomik büyüme hızı geçmiş yıllara nazaran fazlalaşmıştır. Genel olarak bakıldığında DP'nin ekonomide üç temel politika takip ettiği söylenebilir. İlki, tarım sektörüne öncelik vermek, ikincisi sanayileşmeyi özel sektöre bırakmak, üçüncüsü de dış ticarete liberalizmi uygulamak. (Ertan, 2012, s. 274)

Türkiye, sanayileşme hamlesini gerçekleştirmede Avrupa'nın gerisinde kaldığından yönünü tarıma çevirmiştir. Marshall Planı'nın kabulünden sonra, yatırımlar genelde ziraata yapılmış, tarımsal üretimi arttırmak için makineleşme, sulama ve traktör temini konularına önem verilmiştir. 1950-

1955 yılları arasında DP hükümetleri diğer dönemlere nazaran iktisat ve tarım ekonomisini geliştirme siyasetine daha fazla öncelik tanımışlardır. (Yurtoğlu, 2014, s. 35) Fiyatlandırma, kredi politikaları ve hava koşullarının da iyi gitmesiyle 1950'li yılların başında üretim fazlası verilmiş, bunun sonucu olarak ekonomide gözle görülür bir iyileşme meydana gelmiştir. (Kaçmazoğlu, 2012, s. 117)

Tablo 1. 1948-1960 Yılları Arası Buğday İthalat ve İhracat Miktarları

	İthalat (Ton)	İhracat (Ton)	
1948	9.307.514	128.898.021	(İhracatta tahıl miktarı alınmıştır.)
1949	170.803.427	104.577.647	(İhracatta tahıl miktarı alınmıştır.)
1950	189.397.980	65.126	(İhracatta tahıl miktarı alınmıştır.)
1951	96.099.951	20.278.830	
1952	820.591	306.945.668	
1953	bulunamadı	600.603.359	
1954	1.286	1.084.968	(Her ikisi de tahıl miktarı.)
1955	385.630	318.823	(Her ikisi de tahıl miktarı.)
1956	185.423.331	175.541.908	
1957	434.989.146	12.310	(İhracatta tahıl miktarı alınmıştır.)
1958	59.689.514	30.226.000	(İthalatta tahıl miktarı alınmıştır.)
1959	5.605	361.671.467	
1960	98.870.457	34.017.362	

(Çizmeli, 2007, s. 544-545)

Köylünün ekonomik ve sosyal şartlarındaki geriliği ortadan kaldırmak isteyen Adnan Menderes, toprağın verimliliğinin artırılması, ziraatın modern tekniklerle yapılması ve kooperatifçiliğin geliştirilmesi için çaba göstermiştir. (Özer, 2013, s. 189) Ürünlerin pazarlara hızlı ve kolay bir şekilde ulaştırılabilmesi için ilk yıl 47.000 kilometre uzunluğunda karayolu inşa edilmiştir. (Pektaş, 2012, s. 49) Kastamonu milletvekillerinin yol yapımı için illerine nakdi yardım yapılmasına dair Bayındırlık Bakanlığına göndermiş oldukları mektuba cevaben bakanlık, 05/04/1950 tarihinde Kastamonu'ya 130.000 lira gönderildiğini ve yeni bir nakdi yardımın yapılamayacağını bildirmiştir. (

Dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar, sanayileşmenin gerekliliği hususunda başvekili Adnan Menderes'e şunları söylemiştir: "...Anadolu'nun baştan aşağıya bir toprak yığını olduğunu unutmayın. Bu toprak yığınları, büyük şantiyeler haline gelecektir. Çimento sanayii, şeker sanayii, tekstil sanayii ve diğer sanayii kolları üzerinde hızlı çalışmalara girmek lazımdır..." (Bozdağ, 1986, s. 137.) Bayar'ın bu görüşleri dile getirmesinin ardından fazla zaman geçmemiştir ki Ağustos 1950'de Türkiye'de ilk defa devlet ile yabancı sermaye ortaklığıyla özel girişimi desteklemek üzere Türkiye Sınai Kalkınma Bankası adında bir banka kurulmuştur. (Eroğul, 2013, s. 92.)

2. 1950 Seçimleri Sonrası Kastamonu Doğrusöz Gazetesinde Yer Alan Ekonomi Haberleri

Seçim sonrası hayata geçirilen icraatlar içerisinde Doğrusöz Gazetesi'nde yer alan ilk haber, İller Bankası net kârından Kastamonu'nun payına düşen para ile Mayıs ayında bir harman makinesinin alınarak Kürdeşe¹ köyü ve çevresindeki çiftçilerin kullanımı için tahsis edilmesi haberidir. (Doğrusöz, 19 Mayıs 1950, s. 1) Bilindiği üzere Demokrat Parti, iktidara gelmesiyle birlikte Türkiye'nin bir tarım devleti olduğunu öngörerek daha çok bu alandaki yatırımlara öncelik vermeyi tercih etmiştir. (Eroğul, 2013, s. 132)

Yeni hükûmetin ekonomide tasarrufa yönelik adımlar atacağı muntazaman gazetede dile getirilmektedir. Bu haberlerden birisi de resmî plakalı arabaları kaldırmak için çalışmalarda bulunduğu, ilk olarak meclis başkanlığı ve başkan vekilliklerine ait iki arabanın Maliye Bakanlığına devredilerek satışa çıkarıldığı yönündedir. Yine gazetede, Demokrat Parti'nin işbaşına gelmesiyle birlikte ülkenin maddî ve manevî havasında bir ferahlama sezildiği algısı hâkimdir. (Doğrusöz, 27 Mayıs 1950, s. 1)

29 Mayıs 1950 tarihinde toplanana Büyük Millet Meclisi yeni hükûmet listesini kabul edilmiştir. (Aydemir, 1999, s. 86) Başbakan Menderes, Meclis oturumunda hükûmet programını okumuş ve iktisadî, malî konularda izlenecek politikaları dört ana başlık altında toplamıştır. İlki devlet hizmetlerini yerine getirirken tasarruflu olunacak, ikincisi özel teşebbüsü ve

¹Günümüzde Kuzyaka.

yabancı sermayeyi arttıracak hukuki altyapı hazırlanacak, üçüncüsü ekonomik alanda gerçekleştirilecek devlet yarımaları bir plan dâhilinde yapılacak, dördüncüsü üretim hayatı devletin zararlı müdahalelerinden ve bürokratik engellerden kurtarılacak. (TBMM Tutanak Dergisi, 29 Mayıs 1950, s. 26-27) Gazete, ilan edilen bu programa göre hükûmetin çalışmalarını iyi koordine ettiği takdirde, büyük başarılarla ulaşabileceği görüşündedir. (Doğrusöz, 31 Mayıs 1950, s. 1) İlan edilen program hakkında Cumhurbaşkanı Celal Bayar, hükûmetin vatandaşı hem siyasî hem de ekonomik haklar konusunda devlet gücü ile destekleme niyetinde olduğu görüşündedir. Hükûmetin üretime dönük bir politika izleyerek tarım sektörünün kalkınması için çalışacağını düşünmektedir. (Bozdağ, 1986, s. 108-109)

Gazete, 7 Haziran 1950 tarihli nüshasının ilk sayfasının neredeyse tamamını ekonomi haberlerine ayırmıştır. İlki hükûmetin şekerde yapmayı planladığı indirim oranını hakkındadır. Habere göre toz şeker kiloda 30, kesme şeker kiloda 20 kuruş indirimli satılacak. Yine Almanya'dan yüklü miktarda makine parçası ve aletin ithal edildiği, piyasaya sürülen bu mallar sayesinde benzerlerinin fiyatlarının da yarı yarıya düştüğü bilgisi halka duyurulmaktadır. Hükûmetin, önceki hükûmetler zamanında ekonomide uygulanan devletçilik politikasını yavaş yavaş terk etme yolunda attığı ilk adım olarak, Tekele ait şarap fabrikaları ile 2 kereste fabrikasını satmaya karar vermesi gazetede yerini almıştır. Ayrıca sigara tiryakilerini yakından ilgilendiren bir konuya da değinilerek, Tekel İdaresi'nin 25 kuruşa satılan köylü sigarasını 5 kuruş ucuzlattığı bilgisi paylaşılmaktadır. Fazla alkollü içkilerin fiyatlarının ise şimdilik düşürülmeyeceği bildirilmektedir. Sebep olarak da içkilerde yapılacak bir ucuzluğun tüketimi arttıracığı ve halk sağlığını kötü etkileyebileceği öngörüsünün etkili olduğu belirtilmektedir. (Doğrusöz, 7 Haziran 1950, s. 1)

Doğrusöz gazetesinin 10 Haziran 1950 tarihli haberine göre, Posta İşleri Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı genelgeyle birlikte, P.T.T. merkezlerince verilmekte olan makbuzlara, havale kâğıtlarına, şikâyet yazılarına, tazminat isteklerine, tazmin edilen paralara ait evraka ve posta maddeleri ile posta idarelerince ilgililerden istenen belgelere ücret karşılığı yapılandırılmakta olan damga pullarının kaldırılmış olduğu bildirilmiştir. Piyasayı ilgilendiren bir diğer haber ise maden fiyatlarıyla ilgilidir. Hurda kalaylı bakır kilosu 90 kuruş, hurda kırmızı bakır kilosu 125-100 kuruş arasında, hurda pirinç kilosu

70 kuruş, hurda çinko kilosu 50 kuruş, hurda uçak alüminyum kilosu ise 30 kuruş ederindedir. (Doğrusöz, 10 Haziran 1950, s.1)

Kastamonulu bir grup Demokrat Parti üyesi başkent Ankara'ya gidip öncelikle Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı Çankaya'da ziyaret etmişler daha sonra sırasıyla Başbakan Adnan Menderes, Millet Meclisi Başkanı Refik Koraltan ve diğer vekillerle çeşitli görüşmeler gerçekleştirmişlerdir. Görüşmeler sırasında Kastamonu'yu ilgilendiren bazı konular gündeme getirilmiştir. Bunlar, iktisadi durumu her gün biraz daha kötüye giden Kastamonu'yu ayakta tutacak resmi kurumların mevcut binalardan istifade edebilmeleri, kendir ve urgan sanayii ile meşgul olanlarla yakından ilgilenilmesi, dokumacılık ve el tezgâhlarında çalışanlara bazı imkânlar hazırlanması konularıdır. (Doğrusöz, 17 Haziran 1950, s. 1)

14 Haziran 1950 tarihli "Ücretli Memurların Mağduriyeti Giderilmelidir" başlıklı haberde, maaşlı memurların çocuk başına 10 lira çocuk zammı, eşleri doğum yaptığında da doğum ikramiyesi aldıkları halde, zaten zor geçinen ücretli memurların bu yardımların hiç birinden faydalanamadıklarına dikkat çekilmiştir. Maaşlı memurlara verilen çocuk zammı ve doğum ikramiyesi her ne kadar nüfusu arttırmak için verilse de ücretli memurların da bu ücretlerden yararlanmaları onların en doğal hakkı olarak görülmektedir. Ücretli memurların çocuklarının da en az maaşlıların çocukları kadar bu memleketin evladı, büyük ümitler beklenen yavruları olduğu ifade edilmektedir. (Doğrusöz, 14 Haziran 1950, s. 1)

Hükûmetin söz verdiği ve farklı tarihlerde Doğrusöz gazetesi sütunlarında kendisine yer bulan şeker fiyatlarının ucuzlatılacağı haberi, Bakanlar Kurulu'nun 811 sayılı şeker fiyatlarının indirilmesine dair aldığı kararın 26 Haziran 1950 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanmasıyla birlikte hayata geçirilmiştir. Buna göre ambalaj masrafları hariç olmak üzere, mevcut ve üretilecek kesme şekerin fabrika teslimi toptan satış fiyatı kilosu 160 kuruşa, toz şekerin ise fabrika teslimi toptan satış fiyatı kilosu 130 kuruşa indirilmiştir. (T.C. Resmî Gazete, 26 Mayıs 1950, s. 2) DP'nin ilk yılki ekonomik icraatları yayınladıkları kitapçıkta şu şekilde belirtilmiştir: Şekerin fiyatı kiloda 30 kuruş ucuzlatılmış, un ve unlu mamullerden alınan muamele vergisini kaldırılarak

ekmek fiyatı aşağıya çekilmiştir. (Yeni İktidarın Çalışmaları, 1951, s. 85) Doğrusöz Gazetesi, hükümet tarafından yapılan indirim haberleri halkasına bir yenisini daha ekleyerek PTT Genel Müdürlüğü'nün özel telgraf ücretlerinde indirim yapmak için incelemeler başlattığını okurlarına duyurmaktadır. Ayrıca subayların maaşlarının da aybaşından itibaren bir üst dereceden verileceğini muhataplarına bildirmektedir. (Doğrusöz, 28 Haziran 1950, s. 1)

6 Temmuz 1950 tarihli gazetede, şeker fabrikalarında toz şekerin 130, kesme şekerin 160 kuruştan satıldığı, nakliyat ucuzluğu dikkate alındığında ise Kastamonu'da şeker satışının yine de pahalı olduğu belirtilmektedir. Halkın temel gıdalarından birisi olan şekerin 20-30 kuruş kadar bir kârla satışı makul karşılanmamıştır. İlgililerin dikkatleri bu konu üzerine çekilmek istenmiştir. Yine aynı tarihli gazetede, Kastamonu milletvekillerinden Dr. Fahri Keçecioglu'nun Meclis'te, yapı ve yardım teşkilâtının istenen faydayı sağlamadığı, öğretmenlerce her ay aylıklarından kesilen paraların onlara geri ödenmediği ve öğretmenlerin de kesilen bu paraların kendilerine iade edilmesini istedikleri hakkında Hükümet görüşünün açıklanmasına dair sözlü soruyu Millî Eğitim Bakanlığı'na sorduğu (TBMM Tutanak Dergisi, 13 Kasım 1950, s. 69) haberi yer almaktadır. Vatandaş ekonomik anlamda ilgilendiren bir diğer haber de Halk Sandığı genel toplantısının yapılarak küçük esnafın bankadan yararlanması ve böylece vurguncu faizcilerin elinden kurtarılması için sermayenin beş milyon liraya çıkarılmasına karar verildiği haberidir. (Doğrusöz, 6 Temmuz 1950, s. 1)

Gazeteye göre, Belediye Encümeni kadayıfın kilosunun 60 kuruşa indirilmesine dair kararını tüm imalatçılara tebliğ etmiştir. Yine Belediyenin sebze fiyatları konusunda bir çalışmasının bulunup bulunmadığı merak edilmektedir. Neden olarak da Kastamonu merkezde salatalıkların 20 ile 25 kuruşa satılmalarına rağmen getirildikleri yer olan İnebolu'da ise en fazla 5 ile 10 kuruşa alıcı bulmaları eleştirilmektedir. Belediyenin hayatı ucuzlatma yönünde çalışmaları olacaksa işe daha önemli konulardan başlanması tavsiye edilmektedir. Bu arada Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı Teşkilatlandırma Müşaviri olan Kastamonulu Sami C. Savrın, bazı incelemelerde bulunmak üzere kente ziyarete gelmiştir. Ayrıca şekerin 500 kuruş, kahvenin 18 lira olduğu harp yıllarında kahvehanelerde 15 kuruşa satılan kahve ve çay fiyatlarının yaklaşık üçte bir nispetinde ucuzlamasına rağmen çay ve

kahvenin hâlâ 10 kuruşa satılması, gazete yazarlarınca biraz pahalı olarak nitelendirilmektedir. Belediyenin bu konuda gerekli incelemeleri yaparak, hayatı ucuzlatma çalışmalarında hükûmete elinden geldiğince yardımcı olması gazete nazarında beklenmektedir. (Doğrusöz, 8 Temmuz 1950, s. 1)

29 Temmuz 1950 tarihli haberde belediyenin hal binası inşaatına devam ettiği ve yapılan dükkânların dört beş tanesinin satıldığı duyurulmaktadır. Bir kısım dükkân inşaatlarının da sonuna gelindiği bildirilmektedir. (Doğrusöz, 29 Temmuz 1950, s 1) Dört gün sonra yayınlanan yeni bir bilgi bu haberin devamı niteliğindedir. Buna göre belediyenin hal binası dışında yaptığı dükkânlardan yedisi daha satılmıştır. Bu dükkânlar 13.000 lira ile 26.500 lira arasında alıcı bulmuştur. Abana'dan ve yakın köylerden hale bol miktarda sebze gelmesi nedeniyle fiyatların da yarı yarıya düşeceği tahmin edilmektedir. Abana-Devrekâni yolu yapıldıktan sonra ileriki yıllarda Kastamonu'da sebzenin bollaşacağı ve daha ucuz fiyata satılacağı düşünülmektedir. Halk pazarında sadeyağ ve yumurta köylülerin hasat işleriyle meşgul olmalarından dolayı fazla miktarda bulunmamakla beraber yağın kilosu 380 kuruştan, yumurtanın tanesi ise dört buçuk ile beş kuruştan satılmaktadır.

2 Ağustos 1950 tarihli ekonomi haberleri gazetede verilmeye devam edilmekle birlikte alınan tasarruf kararları doğrultusunda Cumhurbaşkanlığına ait olan 8 otomobilden 7'si Ankara'da satılmış, biri zırhlı ve ağır olduğu için müşteri bulamamıştır. Araba bedelleri Maliye veznesine yatırılmıştır. Ayrıca İşletmeler Bakanı Profesör Muhlis Ete'nin Anadolu Ajansı'na yaptığı açıklamaya göre, Türkiye Demir çelik fabrikaları mamulü demirler için Nisan başından beri Sümerbank'ça uygulanmakta olan fiyatların gözden geçirilerek bunlarda bir miktar indirim yapıldığı duyurulmaktadır. Tekel Genel Müdürlüğü'nde süregelen komisyonun faaliyetleri sona ermekle birlikte Gümrük ve Tekel Bakanlığı'na gönderilen raporda tütün ve tuzdan başka rakı gibi diğer maddelerden tekelin kaldırılabileceği belirtilmiştir. Bakanlığın alacağı karara göre tekele tabi bulunmayacak maddelerin hangileri olduğu kesinlik kazanacaktır. Çoğu kimsenin alkollü içecek fabrikalarının satılması

düşüncesinde olduğu gazetenin bu haberinde yer almaktadır. (Doğrusöz, 2 Ağustos 1950, s. 1)

Menderes hükûmeti göreve gelmesiyle birlikte özelleştirmeye önem vermiştir. Özel teşebbüslere devredilecek işletmelerin başında Tekel tesisleri gelmektedir. Tekel fabrikalarından ilk olarak şarap, likör ve bira tesisleri özel teşebbüslere devredilecektir. Tütün ve tuz işletmeleri büyük sermaye istediğinden bunlar en sona bırakılacaktır. (Doğrusöz, 30 Ağustos 1950, s. 1) Bu haberi destekler nitelikteki bir diğer haber 21 Eylül 1950 tarihinde yayımlanmaktadır. Habere göre bakanlık, tek el işletmelerine ait bazı maddeleri serbest bırakmaya karar vermiştir. Suma ve alkol hariç, rakı üretimi, kibrit, bira, likör, vermut, barut malzemesi ve patlayıcı madde üretimi özel kişilere devredilecektir. Bu sırada özel işletmelerin gelişmesi için yeni bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Bu kanun tek el işletmeleri ile özel işletmeleri ayrı bir statüye bağlı olmaktan kurtaracak ve her ikisini de kapsayacaktır. Tasarı önümüzdeki meclis birleşimine yetiştirilecektir. (Doğrusöz, 21 Eylül 1950, s. 1)

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden sonra 1950 yılında Kastamonu ekonomisiyle ilgili belki de en dikkat çekici haber, şehre Ekonomi ve Ticaret Bakanı Zühtü Velibeşe'nin gelmesidir. Bakandan bazı isteklerde bulunulmuştur. Bunlar: Mahsullerin geniş pazarlar bulunmak suretiyle kıymetlendirilmesi, seri ve muntazam taşıt imkânı, bir ticaret borsası, uzun vadeli kredi, ağaç ve meyve hastalıklarıyla ciddi şekilde mücadele edilmesi, muamele vergisi kanununda iyileştirme, Ticaret Odası'nın görev ve yetkilerinin genişletilerek kontrol işlerinin daha muntazam yapılmasının sağlanması, kazalarda Ticaret Odası'nın temsilcilik açması şeklindedir. (Doğrusöz, 7 Ekim 1950, s. 1)

Türkiye, ABD'den aralarında imzalanan bir yardım anlaşması gereğince, 4 Temmuz 1948 tarihli Marshall Planı çerçevesinde, ekonomik yardım almaya başlamıştır. (Kaçmazoğlu, 2012, s. 19) Bu doğrultuda yeni bir harman makinesinin ülkeye getirilmesine çalışılmaktadır. Amerikan ziraat uzmanlarına göre, eski makinelerden çok daha küçük çapta olan bu yeni harman makineleri Anadolu'da mevcut şartlara tamamen uyum sağlamaktadır. Getirilecek makinelerin sağlayacağı faydaları köylüye anlatmak amacıyla bütün memlekette başlatılmış olan bu kampanyanın yavaş yavaş semere vermekte olduğu görülmektedir. Köylüye, makine ile sürülen ve

ekilen araziden yüzde yirmi beş oranında fazla verim elde edildiği anlatılmıştır. Bir diğer haber şehirde yaşanan kuraklıkla ilgilidir. Pirinç rekoltesinin bir önceki yıla göre yüzde 20-25 oranında düşük olduğu belirtilmektedir. Fiyatlar, fabrika malı pirinçte 85-90, dibek pirinçte 80-88 kuruş arasında seyretmektedir. (Doğrusöz, 1 Kasım 1950, s. 1)

Sonuç

Demokrat Parti, 1946 yılındaki kuruluşlarından 1950 yılındaki iktidarlarına kadar, mevcut CHP hükûmetinin uyguladığı sert devletçi ekonomik politikalar sebebiyle sürekli eleştirmiştir. Seçimleri kazanmalarıyla birlikte DP, ekonomide liberalizme ağırlık vermiş, özel teşebbüsü desteklemiş ve yabancı sermayenin Türkiye'ye girişi kolaylaştırmıştır. Gerek seçim propagandalarında olsun, gerekse yönetimin başına geçtikleri 1950 yılında olsun, halkın nazarında ekonominin daha iyiye gideceği algısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Öncelikle ekmek, çay, şeker gibi temel ihtiyaç maddelerinin fiyatlarında indirimle gidilmiş, devlet makam araçlarından bazıları satılarak tasarruf yapılmıştır. Ayrıca kamuya ait fabrikalardan birkaçı da özel sektöre devredilmiştir.

Marshall yardımları nedeniyle tarımda makineleşmenin artması ve 1950 yılında iklim şartlarının elverişliliği dolayısıyla tarımsal ürün miktarlarında yükseliş yaşanmış, Kore Savaşı'nın dolaylı etkisiyle ihracat fazlaşmış ve çıkarılan teşvik yasalarıyla ülkeye yabancı sermaye akışı gerçekleştirilmiştir. CHP döneminde izlenen denk bütçe uygulaması terk edilerek, hükûmet yatırımlarının hız kazanması sağlanmıştır. Tüm bu gelişmeler alt alta getirildiğinde ekonomide bir bahar havası estirilmiştir. Ancak hem Türkiye'nin bir tarım ülkesi olduğu düşüncesi sebebiyle yatırımların genelde tarım odaklı yapılması hem de ağır sanayinin kurulmasında Avrupa'nın yakalanamayacak seviyeye ulaştığı algısı sebebiyle de ekonomideki iyileşme ne yazık ki kalıcı bir seyir izleyememiştir.

Demokrat Parti ekonomi politikaları yurt geneline yayılsa da Kastamonu özelinde Doğrusöz Gazetesi ölçeğinde hayata geçirilen bu uygulamalar doğrudan gözlenebilmiştir. Seçim sonrası hükümetin tasarrufa gideceği haberleri gazetede birçok kez yer almıştır. Zaman zaman devlet

kurumlarındaki özelleştirmelere değinilmiştir. Ayrıca, tarımsal üretim odaklı bir ekonomi politikasının takip edildiği bildirilmiştir. Ekonomi ve Ticaret Bakanı Zühtü Velibeşe'nin Kastamonu'yu ziyaret etmesi, halk tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Piyasadaki ürünlerin fiyatlarında yapılan indirimler gün gün haber yapılmıştır.

Kaynakça

- Aydemir, Ş. S. (1999). *Menderes'in Dramı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bozdağ, İ. (1986). *Başvekilim Adnan Menderes*. İstanbul: Tercüman Aile ve Kültür Kitaplığı Yayınları.
- CCA, 09.09.1950, F: 030 01, K: 117, D: 737, S: 3.
- Çizmeli, Ş. (2007). *Menderes Demokrasi Yıldızı?* Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Doğrusöz. (1950, 19 Mayıs). Bir Harman Makinası Geldi.
- Doğrusöz. (1950, 27 Mayıs). Resmî Arabalar Kaldırılıyor; Yeni Kabine Hayatı Ucuzlatıyor.
- Doğrusöz. (1950, 31 Mayıs). Menderes Hükûmetinin Programı Herkese Emniyet, Ferahlık Verecek Kudrettedir)
- Doğrusöz. (1950, 7 Haziran). Şeker Ucuzluyor; Almanya'dan Makina Aksamı İthal Edildi; Devlete Ait İşletmeler Satılıyor; Köylü Sigarası Ucuzluyor; Alkollü İçkiler Ucuzlamıyor.
- Doğrusöz. (1950, 10 Haziran). Makbuzlardan Damga Pulu Kaldırıldı; Hurda Madenî Mamuller.
- Doğrusöz. (1950, 17 Haziran). Demokrat Partililer Kastamonu ihtiyaçlarını Hükûmet Erkânına Bildirdiler.
- Doğrusöz. (1950, 14 Haziran). Ücretli Memurların Mağduriyeti Giderilmelidir.
- Doğrusöz. (1950, 28 Haziran). Şeker Ucuzladı; PTT'de Tenzilât.
- Doğrusöz. (1950, 6 Temmuz). Şeker Kastamonu'da Pahalı Değil Mi?; Bir Milletvekilimizin Sözlü Sorusu; Halk Sandığı Toplantısı.
- Doğrusöz. (1950, 8 Temmuz). Belediyemizin Garip Bir Kararı; B. Sami C. Savrun; Kahve Fiyatları Pahalı Değil Mi?
- Doğrusöz. (1950, 29 Temmuz). Hal Binası İnşaatı.
- Doğrusöz. (1950, 2 Ağustos). Belediye Sattığı Hal Dükkânlarından 105 Bin Lira Temin Etti; Devrekânı'de Sebze Fiyatları; Sade Yağ ve Yumurta Fiyatları; Cumhurbaşkanlığına Ait 8 Otomobil Satıldı; Demir Fiyatlarında Yapılan İndirmeler; Tekele Tabi Olmayacak Maddeler.
- Doğrusöz. (1950, 30 Ağustos). Satılacak Fabrikalar.

DP İktidarıyla Birlikte 1950 Yılında Yaşanan Ekonomik Gelişmelerin Kastamonu Doğrusöz Gazetesindeki Yansımaları
(The Reflections of Economic Developments in Kastamonu Doğrusöz Newspaper Living in 1950 with The Exploration of DP)

- Doğrusöz. (1950, 21 Eylül). Rakı, Kibrit, Bira, Likör İmalatı Tamamıyla Serbest Bırakılıyor, Tekel Bakanı N. Özsa'nın Demeci.
- Doğrusöz. (1950, 7 Ekim). Zühtü Velibeşe'nin Ticaret Odası'ndaki Toplantısı.
- Doğrusöz. (1950, 1 Kasım). Yeni Tip Bir Harman Makinesi; Türkiye'de Tarımın Makineleşmesi; Tosya'da Bu Yıl Pirinç Az.
- Eroğul, C. (2013). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*. İstanbul: Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti.
- Ertan, T. F. (2012). *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2012). *Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Özer, S. (2013). *Demokrat Parti'nin Köy ve Köylü Politikaları (1946-1960)*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Pektaş, Ş. (2012). *Menderesli Yıllar Demokrat Parti Döneminde İşçi Hareketleri*. İstanbul: Fırat Yayınevi.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1950, 29 Mayıs). Dönem 9, Toplantı Olağan, c. 1.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1950, 13 Kasım). Dönem 9, Toplantı 1, c. 2.
- T.C. Resmî Gazete. (1950, 26 Mayıs). Sayı: 7542. Maliye Bakanlığı'nın Şeker İhtisali İle İlgili Kararı.
- Yeni İktidarın Çalışmaları. (1951). Ankara: Güneş Matbaacılık TAO.
- Yurtoğlu, N. (2014). *Demokrat Parti Dönemi Tarım Politikaları ve Siyasi, Sosyal, Ekonomik Hayata Tesirleri (1950-1960)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi.